

Lausunto hallituksen esityksestä työttömyysturvan yhdistelmävakuutusta koskevaksi lainsäädännöksi

Kulttuurialan ammattiliitot pitävät työttömyysturvan yhdistelmävakuutusta kannatettavana ja tarpeellisena uudistuksena. Se vastaa työelämän muutokseen, jossa toimeentulo muodostuu yhä useammin useista eri lähteistä, kuten palkkatyöstä, yrittäjyydestä, toimeksiannoista ja apurahoista. Uudistus voi osaltaan parantaa monimuotoisesti työllistyvien mahdollisuuksia kerryttää työssäoloheitoa ja päästä ansioturvan piiriin. Se myös tukee työn vastaanottamista erilaisissa työnteon muodoissa.

Esitys ei kuitenkaan ratkaise keskeisimpiä kulttuurialojen työttömyysturvaan liittyviä ongelmia. Jotta uudistus toimisi, työvoimapolitiittiseen arviointiin pitäisi tehdä merkittäviä täsmennyksiä ja muutoksia.

Työvoimapolitiittinen arviointi on uudistuksen keskeinen edellytys

Yhdistelmävakuutuksen toimivuus nojaa siihen, että työvoimapolitiittisessa arvioinnissa henkilön työskentely arvioidaan siten, että työttömyysetuuden saamisen edellytykset täyttyvät. Nykytilanteessa arviointi on monin osin epäyhtenäistä ja vaikeasti ennakoitavaa erityisesti, kun on kyse pää- ja sivutoimisesta yrittäjyydestä.

Kulttuurialoilla työskentely on usein luonteeltaan epäsäännöllistä ja projektimaista. Tulot muodostuvat useista eri lähteistä. Nykyiset tulkintakäytännöt eivät riittävällä tavalla tunnista luovan alan työn luonnetta. Se johtaa liian usein tilanteisiin, joissa vähäinen tai toimeentuloon riittämätön toiminta estää työttömyysetuuden saamisen.

Myös työ- ja elinkeinoministeriön selvityksissä on tunnistettu merkittäviä puutteita työvoimapolitiittisessa arvioinnissa. Ne koskevat erityisesti yrittäjyyden pää- ja sivutoimisuuden arviointia. Näitä puutteita hallituksen esitys ei korjaa. Nykytilanteessa arviointi ei kaikilta osin perustu riittävän tarkkaan tai yhdenmukaiseen harkintaan, eikä työnhakijan ilmoittamiin tietoihin tukeuduta riittävästi. Tämä heikentää luovan alan tekijöiden luottamusta järjestelmään ja vähentää halukkuutta vakuuttautua.

Pidämme välttämättömänä, että työvoimapolitiittista arviointia selkeytetään ja yhdenmukaistetaan. Arvioinnin tulee perustua selkeisiin ja ennakoitaviin kriteereihin, ja sen tulee ottaa paremmin huomioon monimuotoisen työn erityispiirteet. Lisäksi arvioinnin perustelujen tulee olla läpinäkyviä ja riittävän kattavia.

Oikeusturvaa on vahvistettava

Työvoimapolitiisella arviolla on ratkaiseva merkitys työttömyysturvan kannalta, mutta siihen ei ole tällä hetkellä mahdollista hakea muutosta itsenäisesti. Tämä heikentää hakijan oikeusturvaa.

Pidämme tärkeänä, että työvoimapolitiiseen arvioon voidaan hakea muutosta nykyistä tehokkaammin ja riippumattomammin. Mahdollisuus valittaa arviosta erilliselle taholle parantaisi sekä arvioinnin laatua että järjestelmän oikeudenmukaisuutta.

Vakuutuksen tulee olla saavutettava ja ennakoitava

Yhdistelmävakuutuksen toimivuus edellyttää, että vakuutus on käyttäjilleen selkeä, ymmärrettävä ja kohtuuhintainen. Monimuotoisesti työllistyvien tulot ovat usein epäsäännöllisiä, mikä korostaa vakuuttamiseen liittyvien valintojen ymmärrettävyyttä.

Keskeinen edellytys vakuutuksen toimivuudelle on myös se, että työvoimapolitiinen arviointi tukee työttömyysetuuden saamista johdonmukaisesti. Nykytilanteessa arviointikäytännöt ovat kuitenkin osin epäyhtenäisiä, erityisesti pää- ja sivutoimisen yrittäjyyden osalta. Tällöin vakuutuksen ottamiseen liittyy epävarmuutta sen suhteen, toteutuuko oikeus työttömyysetuuteen.

On tärkeää varmistaa, että vakuutuksen kustannukset eivät muodostu esteeksi vakuuttautumiselle. Uudistuksen on lisäksi oltava rahoitus- ja hallintomalliltaan sellainen, että mahdollisimman moni palkansaajakassa alkaa tarjota yhdistelmävakuutusta. Uudistuksesta tarvitaan myös selkeää ohjeistusta ja riittävää neuvontaa, jotta vakuutuksen vaikutukset omaan työttömyysturvaan ovat ymmärrettävissä

Töissäoloehdon tulee vastata työn todellisuutta

Pidämme myönteisenä, että yhdistelmävakuutuksessa eri tulonlähteet voidaan huomioida yhtenä kokonaisuutena. Esitetty kuukausikohtainen tarkastelu ei kuitenkaan kaikilta osin vastaa kulttuurialojen työn luonnetta, jossa tulot voivat kertyä epätasaisesti.

On tärkeää varmistaa, että tössäoloehdon toteutustapa huomioi tulojen vaihtelun eikä johda uusiin väliinputoamistilanteisiin tilanteissa, joissa työskentely on tosiasiallisesti jatkuvaa mutta epätasaisesti jakautunutta.

Apurahojen huomioiminen ei saa heikentää apurahansaajien asemaa

Apurahojen huomioimista työttömyysturvassa voidaan pitää myönteisenä kehityssuuntana. Esitetty toteutustapa voi heikentää apurahansaajien asemaa.

Jos apurahakausi ei esitetyn mallin mukaan enää automaattisesti pidennä työssäoloehdon tarkastelujaksoa, luovan työn tekijä/apurahaa saanut voi käytännössä joutua tilanteisiin, joissa työssäoloehto katkeaa tai aiemmin kertynyt työhistoria menettää merkitystään. Lisäksi vaatimus apurahan vakuuttamisesta voi lisätä kustannuksia ja muodostua esteeksi vakuuttautumiselle.

Uudistus pitää tehdä niin, ettei muutos heikennä apurahalla työskentelevien asemaa nykytilaan verrattuna ja että järjestelmä mahdollistaa joustavat ratkaisut erilaisiin työskentelytilanteisiin.

Uudistus ei saa lisätä epätyypillisten työsuhteiden riskejä

Kulttuurialoilla työskentely ilman työsuhdetta ei useinkaan ole yksilön valinta, vaan seurausta työmarkkinoiden rakenteista. Työttömyysturvan kehittämisen ei pidä epäsuorasti kannustaa järjestelyihin, joissa työnantajavelvoitteita siirryy yksilön kannettavaksi.

Yhteenveto

Yhdistelmävakuutus on oikeansuuntainen uudistus, mutta sen onnistuminen edellyttää keskeisten rakenteellisten ongelmien ratkaisemista. Erityisesti työvoimapolitiittisen arvioinnin toimivuus on ratkaisevaa koko uudistuksen kannalta.

Ilman näitä muutoksia on olemassa riski, että yhdistelmävakuutuksen hyödyt jäävät rajallisiksi ja sen käyttö vähäiseksi.

Kulttuurialan ammattiliittojen neuvottelukunta KALN edustaa kattavasti suomalaista kulttuurikenttää ja siellä toimivia. Neuvottelukunta edustaa noin 30 000 luovien alojen työntekijää ja ammattilaista. Neuvottelukuntaan kuuluu Suomen Journalistiliitto, Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme, Muusikkojen liitto, Näyttelijäliitto, Taide- ja kulttuurialan ammattijärjestö TAKU.

Lisätiedot:

Petri Savolainen, edunvalvontajohtaja, Journalistiliitto
petri.savolainen@journalistiliitto.fi

Karoliina Huovila, toiminnanjohtaja, Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme
karoliina.huovila@teme.fi

Mia Kari, puheenjohtaja, Muusikkojen liitto
mia.kari@muusikkojenliitto.fi

Elina Kuusikko, toiminnanjohtaja, Näyttelijäliitto
elina.kuusikko@nayttelijaliitto.fi

Nea Leo, toiminnanjohtaja, Taide- ja kulttuurialan ammattijärjestö TAKU
nea.leo@taku.fi